

Ferencz József püspök Budapesten.

A budapesti unitáriusoknak megint egy örvendetes hetök s egy napjok volt. A nyáron választott püspökünk látogatott meg minket, egy hetet töltött velünk s felkérésünkre itt a fővárosban egy isteni tiszteletet tartott.

Ferencz József tisztelt barátunkhoz kolozsvári lelkész korában már többször volt szerencsénk a fővárosban, ő itt esketett, keresztelt s temetett már, sőt 1869-ben egy nagy hatásu nyilvános isteni tiszteletet is tartott. Látogatásai mindenkor buzdítólag hatott reánk s meleg biztatásai az itteni unitárius fiók-egyház megalakulására is bizonyára befolyással voltak, s nem tagadhatjuk, hogy fiók-egyházunk jövője s reményei is nagy részben fűződtek az ő személyéhez.

Mint főpásztorunk azonban most először látogatott meg minket. A napi lapokból már ismert Baldácsy-féle alapítvány ügyében jött fel Daniel Gábor főgondnokunkkal együtt. Egy eddig hazánkban páratlan közös ügy volt ez, mely az ágostai, reformált és unitárius egyházak fejeit közös tanácskozássra gyűjtötte össze. Azonban ezen alapítványnak s részleteinek ismertetése nem tartozik e sorok körébe.

A főt. püspök ur october 13 án érkezett Budapestre, hol már az időháznál barátai fogadták többen. Patriarchalis szokás szerint egyik tanulótársához *) szállott, hol másnap a budapesti unitárius

*) Érdekelni fogja e havi irat olvasóit azt is megtudni, hogy szeretett püspökünk szinte két heti Budapestén léte alatt, régi tanulótársa, miniszteri titkár Buzogány Áron buzgó hitrokonunk vendégszerető háza a püspök és szives házi gazda s nemes lelkü házi asszony barátainak és tisztelőinek állandó találkozó helye volt. A mint leveléből értesültünk, már korán reggel elkezdődtek a barátságos látogatások, s gyakran nem elébb, mint esteli 10—11 órakor végződtek el, olykor együtt költvén el reggelit, ebédet, vacsorát a kis baráti kör. Kedélyes, vidám és az ottani unitárius egyház jövőjét illető eszmecsereben gazdag volt ez összejövetel. Sok szép gondolat villant meg ott a hívek elméjében a már megalakult kisdud leányegyház kezdeményezőjéről, erős védőjé-

fiókegyház kebli tanácsa, Hajós János, gondnok, vezetése alatt tette tiszteletét, mely alkalommal nevezett gondnokunk a következőleg üdvözölte a püspököt:

„Főtisztelendő püspök ur, szeretett főpásztorunk!

A mily örvendetesen hatott fiók-egyházközségünk minden egyes tagjára azon örömhír, hogy főtisztelendőségedet ezen város kebelében, s így mindnyájunk közvetlen körében tisztelhetjük, egyházközségünk képviselő testülete is azon benső örömmel sietett magát bemutatni s egyszersmind ebbeli örömének ezen szives üdvözlet által kifejezést adni.

Mű csak egy parányi pontját, s hogy úgy szóljak egy kis szigetekeskjét képezzük hitrokonaink azon nagyobb tömegének, mely az erdélyi részekben, mint az unitarismus egyik ősfészkeében, a felvilágosodott értelem erős meggyőződésével, de egyszersmind az igaz hit és vallásos buzgalom egész melegével hiszi, vallja és terjeszti már 3 század óta az egyetlen egy Isten tiszteletét.

Elhivatásunk, életpályánk physikailag már évek óta elszakasztott egyházunk közvetlen kormányzó testületétől és vezérférfiaitól, és csak e nagy távolból kísérhetjük figyelemmel azon mozzanatokot, melyeket egyházi életünk kebelében az idő és az események sora előidéz.

Ha pedig itteni közvetlen helyzetünket tovább vizsgáljuk, a mily hazafi örömmel lehet beismernünk, hogy Budapest, mint ez ország fővárosa, egyesíti ez idő szerint a magyar állam kormányzatának különböző ágazatait, úgy a törvényhozás testületeit, s e helyzetében magyar állami s úgy szólva európai jelentőséggel bir, másfelől be kell vallanunk azt is, hogy az idők folyama úgy hozta magával, hogy az unitarismusnak e helyen történeti multja nincsen, s legfeljebb az igaz felvilágosítást követők egy kis csoportja az, mely az erős meggyőződés szózatát követve csatlakozik hozzánk, mint az unitárius vallás híveihez, a hitben és a hit formáiban.

De e helyzet nem zár el minket attól, hogy lelkileg ne tartozzunk azon vallásközönséghez, melynek emlőjén ismertük meg az osztatlan egy Isten tiszteletének szent hitét, egyszerű de lélek-

ról, a szives házi gazdáról és gazdával, a mit mindenki egész örömmel ismer el. De tiszteletet költött mindenkiben főként a házi asszonynak Bartha Róza ő nagyságának kibeszélhetetlen szívjósága, lankadatlan fáradozása, melyet a püspök és barátai iránt mindvégig tanusított. E találkozási esték kicsinyben az atikai estékhez hasonlók és méltók, hogy megörökíttessenek. Szerk.

emelő formáit, és a melynek nevelő intézetében és iskoláiban szereztük azon szellemi tőkét, melynek köszönhetjük, hogy egyházunk számos hivei az állam kormányzatában, de a társas élet terén is — ha nem is döntő súlylyal, de némi befolyással birhatnak.

S épen ezét annál szorosabb kötelességünknek tartjuk megőrizni szent hitünket, buzgó és őszinte jó akarattal támogatni egyházunk ügyeit, s arra működni, hogy unitárius hitvallásunk hazánk e jelentékeny pontján is terjedést, gyarapodást nyerjen, s ha szabad úgy szólanom, hivatva érezzük magunkat arra is, hogy az unitarismus történelmét a magyar állam e kiváló pontján mi kezdjük meg, s ha Isten rá segít, meg is alapítsuk.

E hitben, e meggyőződésben és magasztos czélunk ezen érzetével üdvözljük mi főtisztelendőségedet, a magyar unitárius vallásközönség ujonnan választott és e fontos hivatásra méltatott főpásztorát.

Főtisztelendőséged előélete, az egyházi szónoklat, irodalom és a nevelés terén kifejtett munkássága, ifju kora daczára szerzett számos érdemei, és czáfolthatlan tényekkel igazolt apostoli buzgalma, a legbiztosabb kezességet nyujtják nekünk arra: hogy főtisztelendőséged nem csak azon fényes széket örökölte, melyen ezelőtt alig 2 évvel a még maig is felejthetetlen Kriza János, ezelőtt egy századdal a tovékeuy Agh István, két századdal Konez Boldizsár, és három századdal Dávid Ferencz, egyházunknak mindmeganynyi történelmi nevezetességei ültek, hanem örökölte tőlük egyszersmind azon lelki magas erényeket is: tántorithatatlanul ragaszkodni szent kitünkhez, szembeszállani az előitéletekkel, a hitetlenséggel, a vallásbeli közönyösséggel, és a felszinre törekvő materialismussal, mint a modern mivelődés és hatadás ezen fattyu de veszélyes kinövéseivel, és átalácán az egyház legfőbb javának előmozdítását eszközölni azon erélylyel, mely előtt meghajoljon minden szétágazó törekvés, hogy ez úton tovább folytathassuk és valósithassuk őseink azon egyik hagyományát: hogy az egy Isten tiszteletére alapított magyar unitárius egyház hiveinek egy szivvel egy lélekkel e szent czélra irányzott tömörülése és öszszetartása mellett a legfőbb jóra törekvéssel de egyszersmind egységes akarattal kormányoztassék.

Mi azon meggyőződésben vagyunk, hogy főtisztelendőséged is e vezérelveket fogja követni főpásztori működésében; valamint nem kétkedünk azon sem, hogy fiók-egyházközségünk érdekeinek előmozdításában továbbra is azon buzgó támogatásra számithatunk főtisztelendőségednél, melylyel edlig is találkoztunk.

S midőn mindezekhez főtisztelendőséged főpásztori működése hajnalán szívünk mélyéből szerencsét kívánunk: fogadja egyszerűsmind azon szives óhajtásunkat: hogy fényes lelki tulajdonai mellé adjon a gondviselés főtisztelendőségednek teljes testi erőt is, hogy minél huzamosabban kormányozhassa egyházunk ügyeit hiveinek lelki üdvére, örömére, az egyháznak hasznára és minél fényesebb sikerek kivívására, mint a melyekkel az emberiség még adósa az unitarismus magasztos eszméjének!“

E szívből jött szavakra a püspök ur hasonlóan felelt. Megköszönte azt a mély ragaszkodást, melyet itt szent vallásunk s annak főpásztora iránt tapasztal; buzdított a tántorithatatlan kitarásra, mely az unitáriusoknak mindig egyik főerénye volt, és ígérte, hogy velünk fog érezni ezután is és különös goddal leend nagy jelentőségű törekvéseinkre. Reményeink az ő reményei is és boldog leend — mondá — ha azok főpásztorsága alatt, az ő közrejárulásával megvalósulhatnak. Egyszerű, de az életben csak ritkán előforduló oly jelenet volt ez, melyet magasztossá tesz a lelkeknek nyílt feltárulása és a tiszta, meleg érzelmeknek összeolvadása.

Ez után felkértük a püspök urat, hogy itt léte alatt egy nyilvános isteni tiszteletet tartson. Kérésünk anynyira közohaj volt, hogy azt Ferencz József, volt rendes lelkészünk, nem is tagadhatta meg. Az isteni tisztelet napját tehát a következő vasárnapra, okt. 22-re tűzték ki s ez röviden a lapokban is jeleztetett. Helyül a város központján, a Deák-térre néző ágost. főgymn. disztermét szereztük meg.

Az említett napon d. e. 10 órakor a jelzett, tágas diszterem egészen megtelt mivel közönséggel, melynek nagyobb része nem tartozott vallásunkhoz.

A budapesti unitáriusokon kívül megjelentek herczeg Odeschalki Arthur Somogyból, Bodnár István ügyvéd Nográdból és gróf Csáky Tivadarné kis leányával.

A vallásunkhoz nem tartozók közül megemlitjük Török Pál ref. püspök urat, Jókai Mort, Szász Károlyt, Ballagi Mór, Farkas József, Kovács Albert tanárokat, Schranz ág. hitv. lelkész urat. Voltak itt orsz. képviselők, bírák, tisztviselők stb.

Az isteni tisztelet „Szívemet hozzád emelem“ kezdetű szoltár két első versszakának művészi eléneklésével kezdődött, ezt szép műnek követte, melyeket az itteni ref. ifjuság szívességének köszönünk.

Ezután jött a püspök apostoli ihlettségű imája, [melyet sokan könyvek közt mondtak utána; aztán következett az egyházi heszéd „Valahol ketten vagy hárman az én nevemben; egybegyűltek, ott leszek veletek“ (Máté 18: 20.) szén igékre alapítva.

E beszéd bévezető része egy főpásztori üdvözlő és lelkesítő szózat volt a budapesti unitáriusokhoz, fejtegetvén egyfelől a körunkban mindenféle célokra alakuló egyesületek fontosságát, de kiemelvén másfelől az erős jellemű, mély meggyőződésű egyeseknek örök hatalmát az emberi dolgok folyására s alakulására. Intett, hogy e tudatban ne csüggedjünk számunk csekély volta miatt; csak erős lélek s nagy elhatározás legyen bennünk a mellett, a mit szentnek hiszünk, s nagy mesterünk szelleme mindig velünk leend. A beszéd további folyama két pont körül csoportosult, a) mit tesz a Jézus nevében egybegyűlni? b) miben nyilatkozik az ő jelenléte közöttünk?

Nem kisértjük meg kivonatos ismertetését adni e beszédnek, azért sem, mert az kérésünkre, a püspök ur beleegyezésével már a napokban meg fog jelenni nyomtatásban; csak jellemzésére jegyezzük meg, hogy tárgyára nézve a legalkalomszerűbb, tartalmára nézve örök igazságokkal, ragyogó helyekkel s hasonlatokkal teljes volt e beszéd; nyelvezetét channingi egyszerűség, világosság s mégis a leggondosabb választékosság jellemzik; népszerű, emelkedett, sok helyt megragadó és főséges, szóval a maga egészében classicus beszéd, magas rangú szónoklat volt ez. Hogy rendkívüli hatást gyakorolt az egész gyülekezetre, az igen természetes.

Pár percnyi pihenés után, mialatt „Tebenned biztunk eleitől fogva“, e lélekemelő zsoltárnak első verse hangzott el, az unitáriusok felfogását jellemző, rövid, átható agenda s az urvacSORAOSZTÁS következett s az egész isteni tiszteletet a mindenek Urához, a szent Főbölcsességhez emelő ima zárta be, lelki derűtséget hintvén minden kebelbe. Éreztük, hogy az ily pillanatok az életnek legdrágább kincsei.

Az isteni tisztelet végeztével sietett mindenki, unitárius és más vallásu kezét szorítani a nap hőseivel, az ihletett szónokkal.

34 férfi és 10 nő vett urvacSORÁT.

Valamivel később egy magán jellegű, barátságos ebédre gyűlünk össze a „Hungaria“ szálloda egyik külön termébe. Önkéntelenül jött ez, minden előkészület nélkül. 23-an voltunk az asztalnál. Az asztalfőn Török Pál és Ferencz József püspökök foglaltak

helyet. Mellettök jobbról, balról Szász Károly és Adeschalki herczeg. A pohárköszöntéseket Hajós kezdte meg Ferencz József-re, Buzogány folytatta Törökre. A hangulat rendkívül derült és testvéries színű volt. Az eszmék különösen a Szász Károly, Ballagi és Jakab Elek köszöntéseikben cikáztak. Menynyire öszszefér a krisztusi kereszténység egymással, mily széles a tér, melyen különböző felekezetűek egymással szeretettel érintkezhetnek és működhetnek, arra a fennebbiek fényes például szolgálhatnak.

Bizony Krisztus lelke volt velünk!

Az Isten áldja meg ama nemes férfiakat, kik jelenlétükkel ez alkalommal diszesítették a fővárosi unitáriusok kicsiny seregét s fokozták annak örömeit. És áldja meg az Isten szeretett főpásztorunkat, hogy nekünk e felejthetetlen napot szerezte!

Főgondnokunk, kinél a fiók-egyház előljárósága szintén tisztelgett, már előbb elutazván Budapestről, nem vehetett részt a leírt isteni tiszteleten.

Bny.

Baldácsi alapítvány.

Báró Badácsi Antal ur ő méltósága f. év október havában földbirtokaiból több ezer holdra menő részt azok gazdasági felszerelésével együtt a magyarországi protestáns egyházaknak adományozta egyetemlegesen. Oly tény ez, a mely páratlanul áll az egyháztörténelemben. Egy róm. katolikus vallású főúr tette ez alapítványt az ágostai, helvét hitű és unitárius egyházak számára, mi által midőn egyfelől az adományozó főúr magas mivelttségének kétségbevonhatlan jelét adta, egyszersmind a hazánkban eddig egymástól jóformán elkülönzött három protestáns felekezetet egymáshoz közelebb hozta. Az adományozási szerződés október 19-én irattott alá a 11 protestáns egyházkerület képviselői, püspökei és főgondnokai által Budapesten, a melynek értelmében az adományozott birtokok azonnal az egyházkerületekre iratnak át, a haszonélvezet azonban a nemes báróé lesz élte fogytaig, hordozván addig a birtokokon fekvő terheket is. Az alapítvány megoszthatatlan és elidegeníthetetlen s célja szegény, főleg építkező egyházak segé-